ORĂŞENIMEA ROMÂNĂ DIN TRANSILVANIA ÎN PREAJMA REVOLUŢIEI DE LA 1848

de

LADISLAU GYÈMÂNT

În cadrul structurii societăţii româneşti din Transilvania în secolul al XVIII-lea şi prima jumătate a secolului XIX, un loc însemnat îi revenea păturii orăşeneşti. Încercînd o apreciere cantitativă asupra ponderii sale în ansamblul populaţiei româneşti din principat şi din părţile apusene, avem la dispoziţie pe de o parte posibilitatea coroborării datelor privind locuitorii tuturor aşezărilor care se disting prin statutul lor juridic de localităţile rurale, fie că e vorba de oraşe libere regeşti, oraşe camerale, episcopale, nobiliare, miniere, sau de tîrguri privilegiate, indiferent de caracterul activităţii economice a locuitorilor. A doua posibilitate este restrîngerea ariei de cuprindere la populaţia localităţilor care, prin specificul meşteşugăresc, comercial sau minier, prin rolul lor de centre administrative sau culturale, îndreptăţesc calificarea locuitorilor lor drept orăşeni. Pornind de la datele disponibile privind ansamblul localităţilor cu statut de oraş sau tîrg, acestea oferă situaţia referitoare la anii 1838—1839 pentru 19 localităţi din Transilvania istorică şi totalitatea localităţilor urbane din părţile apusene, precum şi la anul 1850 pentru cele 81 de localităţi cu caracter de oraş sau tîrg din Transilvania istorică[1].

Pe baza datelor conscripţiei oficiale din 1850 pentru Transilvania istorică, precum şi a cifrei globale din 1839 pentru părţile apusene, în perioada de circa un deceniu cuprinsă între aceste limite, populaţia românească a localităţilor cu statut juridic de oraş sau tîrg se ridică la 113 685 persoane. Dacă însă vom opera, în cazul Transilvaniei istorice, pentru care datele existente permit acest lucru, distincţiile cuvenite privind caracterul localităţilor din punct de vedere economic, administrativ,

---

[1] Datele pentru 19 localităţi din Transilvania istorică în anul 1838 la J. Söllner, *Statistik des Grossfürstenthums Siebenbürgen*, Sibiu, 1856, p. 393—398. Pentru oraşele din părţile apusene în anul 1838 vezi Fényes Elek, *Magyarország statisztikája*, I, Pesta, 1842, p. 98—99. Conscripţia din 1850 se află la Biblioteca Filialei din Cluj-Napoca a Academiei R.S.R., *colecţia Mike*, mss. A 472.

https://biblioteca-digitala.ro

cultural, rezultă că pot îndreptăți încadrarea în categoria localităților urbane doar un număr de 47 așezări cu o populație de 52 494 locuitori[2] care, împreună cu cei 40 454 orășeni din părțile apusene, oferă o cifră globală de 92 948 orășeni români între anii 1839—1850. Avînd în vedere numărul total de 2 202 342 persoane al populației românești din Transilvania istorică și părțile apusene în anul 1839[3], rezultă că ponderea păturii orășenești, în funcție de cele două criterii amintite mai sus, oscilează între 4,2—5,2%.

Din punctul de vedere al rolului și importanței economice a orășenimii române, exemplul cel mai concludent îl oferă comunitatea de meșteșugari și negustori din Șcheii Brașovului. Cele circa 600 de familii de meșteșugari din Șchei, specializați în producerea cergilor de lînă și a găitanelor căutate în Banat, în Principate, Slavonia, în provinciile turcești, realizează în 1798 un venit de 217 600 florini, reprezentînd aproape jumătate din veniturile celor 1 227 de membri ai breslelor privilegiate din Brașov. Aceste venituri se cifrează în 1807 la 469 800 florini, din care 345 600 provin din vînzarea cergilor și găitanelor în provinciile ereditare austriece și în cele turcești. Negustorii șcheieni, la rîndul lor, grație spiritului întreprinzător și legăturilor strînse cu Principatele române, unde beneficiază de privilegii acordate de domnitorii moldoveni și munteni, își asigură controlul asupra comerțului oriental al Brașovului, ei deținînd în ultimii ani ai secolului XVIII circa 79% din volumul acestuia. Peste cîteva decenii, între anii 1830—1832, rapoartele oficiale ale organelor tricesimale înregistrează o sumă a vămilor plătite de negustorii români de aproape 18 ori mai mare decît cea plătită de negustorii sași[4]. Preponderența negustorilor români în comerțul oriental devine și mai covîrșitoare între 1839—1843 cînd cei 126 de negustori cuprinși în Societatea comercială a Gremiului levantin controlează, în raport cu cei 22 de membri ai Societății comerciale săsești și cei 14 înregistrați ca membri ai Companiei grecești, aproape 88% din volumul importului și 95% din cel al exportului de mărfuri spre Orient. În această perioadă, singur Radu Orghidan, un reprezentant proeminent al comunității românești, plătește mai multă vamă decît toți negustorii sași brașoveni[5].

---

[2] Este vorba de localitățile: Abrud, Agnita, Aiud, Alba Iulia, Baia de Criș, Bistrița, Brașov, Brețcu, Cavnic, Cincul, Cluj, Codlea, Cojocna, Cristuru Secuiesc, Dej, Deva, Dumbrăveni, Făgăraș, Gehorghieni, Gherla, Hațeg, Huedin, Hunedoara, Mediaș, Mercurea, Mercurea Ciuc, Nocrich, Ocna Dejului, Ocna Sibiului, Odorhei, Orăștie, Reghin, Remetea, Rupea, Sebeș, Sfîntu Gheorghe, Sibiu, Sic, Sighișoara, Șimleu, Tîrgu Mureș, Tîrgu Secuiesc, Turda, Uioara, Zalău, Zlatna.

[3] Fényes, *op. cit.*, I, p. 52b.

[4] Ioan Moga, *Înființarea Gremiului comercial levantin din Brașov*, în *Ioan Moga. Scrieri istorice*, ed. Mihail Dan, Aurel Răduțiu. Studiu introductiv de Ștefan Pascu, Cluj, Editura Dacia, 1973, p. 246—248; *Industria textilă din Brașov și Țara Bîrsei. Catalog de documente*, I, București, 1960, p. 432—433, nr. 1609.

[5] N. G. V. Gologan, *Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov*, 1928, p. 50—51.

https://biblioteca-digitala.ro

Alături de preocupările comerciale, care nu se limitează la comerțul oriental, ci cuprind și însemnate sectoare ale schimburilor cu provinciile apusene ale Imperiului pînă la Viena, Triest și Graz, negustorii șcheieni desfășoară și o intensă activitate în domeniul manufacturier. Ei înființează în Țara Bîrsei, dar și în alte părți ale principatului, manufacturi de tors bumbac și spălat lînă, de prelucrare a lemnului, de înălbire a cerii, precum și întreprinderi producătoare de hîrtie, lumînări, oțet, seu, iască, arnici turcești, etc. Ei dețin de asemenea mori, piue, poverne, zahanale, boiangerii, funerii, tăbăcării, cuptoare de potasă, mine de fier, tipografii, oferind astfel imaginea unei largi deschideri spre variate posibilități de valorificare a disponibilităților economice pe care le posedă, într-un spirit care depășește cadrele strîmte ale sistemului economic anacronic al breslelor. Încercările de înființare a unor întreprinderi industriale, care marchează trecerea de la producția manufacturieră la cea mașinistă, legate de numele lui Ioan Molnar-Piuariu sau al fraților Boghici, constituie dovezi elocvente ale evoluției într-o atare direcție.

Pe lîngă importantul centru economic brașovean, negustorii români se afirmă și în alte părți ale Transilvaniei, ei deținînd un rol însemnat la Sibiu, Oradea, Arad, Lugoj, Caransebeș etc. La Oradea, între 1800—1844, din cei 40 de membri ai Societății comerciale existente 26 erau români[6]. La Lugoj, în 1808, 77 din cei 116 negustori atestați sînt români, iar datele din 1821 vorbesc de 49 comercianți români dintr-un total de 67 de negustori[7].

Meșteșugarii români, la rîndul lor, se constituie în bresle proprii cum erau cele de la Făgăraș (pantofarii, cizmarii, tăbăcarii), Hațeg (tălparii, cizmarii, olarii), Arad (blănarii, croitorii), Lipova (olarii — cu singurul privilegiu de breaslă cunoscut în traducere românească la începutul secolului al XIX-lea), Oradea (pantofarii, măcelarii) etc. La Lugoj, în 1808, din 224 meseriași 144 erau români, în timp ce în 1821 sînt amintiți 270 de români în rîndul celor 376 de meșteșugari înregistrați de datele vremii. La Deva, din cei 223 de membri ai breslei cizmarilor și pielarilor, atestați între 1720—1849, 101 sînt români, ei deținînd importante poziții și în cadrul funcțiilor de conducere ale breslei. La Orăștie, în 1829, din cei 28 de membri ai breslei tăbăcarilor 20 sînt români. La Carei, cizmarii de confesiune greco- și romano-catolică, care reprezintă, în același an 1829, 72 din cei 200 de membri ai breslei, își manifestă tendința constituirii într-o breaslă proprie. Românii sînt atestați și în conducerea breslei țesătorilor și cizmarilor din Arad, a cojocarilor din Timișoara, ca și în comu-

---

[6] Gh. Gorun, *Aspecte ale istoriei comerțului orădean în secolul al XVIII-lea*, în *Crisia*, 1979, p. 771—772.

[7] I. D. Suciu, *Revoluția de la 1848-1849 în Banat*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 34.

[8] *Revista economică*, 1940, nr. 1—2, p. 28—29; Eperjessy Géza, *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és Dunántúlon (1686—1848)*, Budapesta, 1967, p. 117—120; I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 33—34; Kovách Géza, *Ahol Dózsa és Horea hadai jártak*, București,

https://biblioteca-digitala.ro

nitățile meșteșugărești din Tîrgu Secuiesc, Tîrgu Mureș, Făget, Caransebeș, Vîrșeț, Biserica Albă etc., ei deținînd o însemnată pondere[8].

Concomitent cu afirmarea lor în viața economică a localităților urbane, orășenii români dobîndesc poziții importante și în conducerea administrativă a acestora. La Oradea, încă din 1713 se stabilește regula ca jumătate din consilierii orășenești să fie ortodocși, asigurîndu-se pe seama locuitorilor de acest rit și dreptul de a fi aleși în funcția de primar. Într-adevăr, datele disponibile referitoare la perioada 1790—1817 reflectă prezența în permanență a ortodocșilor, în marea lor majoritate români, în Consiliul orășenesc, în Senat, iar în 1794, de pildă, este atestat ca ajutor de primar românul Ioan Bacic. Cunoașterea limbii române, după o mărturie din 1817, era indispensabilă pentru ocuparea funcțiilor de conducere ale orașului[9]. Privilegiul imperial din 1834, prin care se conferă statutul de oraș liber regesc Aradului, stabilește sistemul alegerii dregătorilor orășenești fără deosebire de rit, dintre toți cetățenii orașului. Într-adevăr, în perioada următoare, ponderea românilor în conducerea orășenească este considerabilă, Teodor Serb fiind atestat, spre exemplu, ca notar și apoi ca jude suprem al orașului, Dimitrie Brașoveanu ca vicenotar, Petru Sîrb ca arhivar, Ioan Arcoși ca membru al Consiliului orășenesc[10]. La Lugoj, începînd din 1796, se inaugurează sistemul de desemnare a dregătorilor orășenești dintre români și germani pe bază de paritate, judele fiind ales alternativ, pe doi ani, dintre reprezentanții celor două națiuni. Ortodocșii, sîrbi și români, sînt prezenți și în conducerea orașului Timișoara[11].

În Transilvania istorică, un sistem asemănător este aplicat la Hațeg, unde românilor le revine un rol însemnat în Consiliul orășenesc, iar în perioada 1787—1830 sînt atestate o seamă de personalități românești ca juzi, primari sau notari ai orașului. La Gherla, cartierul Kandia este administrat de locuitorii săi români prin dregători aleși din mijlocul lor și confirmați de autoritățile orășenești. La Brașov, Sighișoara, Mediaș, românii se constituie în vecinătăți, alegîndu-și fruntași proprii, în pofida dificultăților și piedicilor întîmpinate în aceste tendințe din partea Magistratelor orașelor respective[12].

Editura Kriterion, 1976, p. 161; Eugen Pavlescu, *Meșteșug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII-XIX)*, București, Editura Academiei, 1970, p. 72—75; 495—496.

[9] N. Firu, *Elementul românesc în conducerea orașului Oradea 1700—1850*, Oradea, 1940, p. 21—27.

[10] Lakatos Ottó, *Arad története*, II, Arad, 1881, p. 247—248.

[11] Iványi István, *Lugos rendezett tanácsu város története*, Szabadka, 1907; Tóth Zoltán, *Az erdélyi és magyarországi román nemzeti mozgalom (1790—1848)*, Budapesta, 1959, p. 89—93.

[12] Szongott Kristóf, *Szamosujvár szab. kir. város monográphiája*, II, Gherla, 1901, p. 291—296; N. Iorga, *Un oraș românesc în Ardeal. Condica Hațegului 1725—1847*, București, 1941, p. 4—7; 15—16; 61; 95; 97; 104; 106; A. Răduțiu, *Un „articuș" în limba română de vecinătăți din scaunul Mediaș la sfîrșitul veacului al XVIII-lea*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca*, 1974, p. 224—236.

https://biblioteca-digitala.ro

Apropierea de mișcarea națională a păturii orășenești, deținătoare a unor atari resurse și disponibilități economice, precum și al unui rol social deloc neglijabil în viața localităților urbane, prezenta desigur o însemnătate deosebită din punctul de vedere al înfăptuirii idealurilor de emancipare ale românilor din Transilvania. Realizarea procesului de integrare națională a orășenimii are la bază, ca și în cazul celorlalte categorii ale societății românești, situația economică, socială, politică și culturală a acestei pături, interesele și revendicările sale care, în multe cazuri, reflectă la nivelul fenomenului local problematica, aspirațiile și doleanțele de emancipare ale ansamblului națiunii.

Este evident faptul că din cei aproape 100 000 de locuitori români ai orașelor marea majoritate locuiesc în suburbiile acestora, păstrînd încă puternice legături cu agricultura și avînd multe note comune ca ocupații, mod de viață, interese și mentalități cu țărănimea. Ceea ce oferă totuși elementul distinctiv față de masele țărănești este contactul nemijlocit cu modelul orașului, orientarea aspirațiilor și revendicărilor cu preponderență spre înlăturarea piedicilor în calea integrării lor cu drepturi depline în viața economică, socială și politică a acestuia.

Strădaniile de îmbunătățire a situației și statutului propriu al orășenilor români se referă în mod primordial la înlăturarea piedicilor și îngrădirilor care le stînjenesc desfășurarea normală a activității economice. Astfel, într-o epocă în care locuitorii orașelor și tîrgurilor păstrează contacte strînse cu ocupațiile agricole practicate concomitent și complementar cu cele meșteșugărești și comerciale, opreliștile artificiale puse în calea dobîndirii proprietății funciare în hotarul localităților urbane, excluderea orășenilor români de la repartiția, arendarea sau vînzarea pămînturilor publice, impunerea unor taxe oneroase sau chiar a unor obligații de tip iobăgesc pentru folosința lor, crează mari nemulțumiri, reflectate în numeroasele acte revendicative ce denunță atari situații. Chiar în cazul pămînturilor defrișate de orășenii români, de pildă la Brașov, Sebeș, Mediaș, acestea le sînt luate în mod abuziv, dîndu-li-se uneori altele în loc, de calitate mult mai proastă, fără vreo despăgubire sau, așa cum se întîmplă în cazul șcheienilor, revînzîndu-li-se pămînturile defrișate prin munca lor. Limitările introduse privind dreptul de pășunat și folosirea surselor de apă, restricțiile asupra numărului de vite admise pe pămînturile din hotarul orașului, îngrădirea creșterii oilor și caprelor, întregesc seria măsurilor luate de autoritățile orășenești prin care se stînjenește în mod considerabil desfășurarea normală a acestor ocupații ce dețin o pondere însemnată în economia orășenilor români[13].

---

[13] Vezi pentru astfel de situații exemplele de la Brașov (Arhivele Naționale Maghiare, Budapesta, *Arhiva Guberniului Transilvanici* (în continuare: Arh. Gub.), F 46, nr. 1298/1804; 9992/1817; 7887/1821; Arh. Stat Sibiu, *Fd. Brukenthal*, 0, 1—6, 183, f. 345—346; Mediaș, Arh. Gub., F. 46, nr. 1628/1824; 8425/1834; Sebeș, Arh. Gub., F. 46, 6217 și 6227/1797; 7876/1793; 4246/1814; 62/1818; 3172/1831; Biblioteca Mitropoliei din Sibiu, *Fd. Vasile Moga*, nr. 44; 132; Sibiu, Arh. Gub., F. 46, nr. 1059/1811; 4469/1845.

https://biblioteca-digitala.ro

Și mai drastice devin tendințele restrictive în ceea ce privește practicarea meșteșugurilor. Breslele privilegiate, dornice de a-și păstra pozițiile exclusive în ramurile respective, pun mari piedici învățării meseriilor de către români, iar celor care totuși răzbesc prin hățișul diverselor obstacole, li se refuză intrarea în bresle și dreptul de a-și putea exercita în mod nestînjenit meșteșugul însușit. Meseriașilor români nebreslași li se limitează posibilitățile de lucru, accesul la materiile prime necesare, li se interzice folosirea unor categorii de unelte sau practicarea unor ramuri ale meseriei respective. Se cunosc astfel, din epoca la care ne referim, reglementări privind oprirea comerțului cu piei brute în afara tîrgurilor anuale, interdicții asupra cumpărării de lînă, interzicerea prelucrării pieilor, a confecționării lumînărilor, oprirea folosirii pieptenilor italici de către găitănarii români etc. În seria acelorași șicane îndurate de meșteșugarii români se încadrează și recrutarea de preferință a calfelor lor, așa cum se denunță de pildă în memoriile măcelarilor șcheieni.

Încercările meseriașilor români de constituire în bresle proprii întîmpină opoziția breslelor privilegiate existente, a autorităților orășenești și provinciale, iar în unele cazuri chiar privilegiile de breaslă obținute sînt nesocotite, trecîndu-se la măsuri abuzive de confiscare a materiilor prime și de dărîmare a boltelor, așa cum se întîmplă în cazul pielarilor din Făgăraș în anul 1796. Drepturile dobîndite de meseriașii români în epoca iosefină privind practicarea liberă a activității lor sînt nesocotite și supuse unor atacuri puternice în deceniile următoare anului 1790, căutîndu-se revenirea la sistemul restrictiv al perioadei anterioare reformelor. Mari opoziții întîmpină din partea breslelor și încercările de înființare a unor întreprinderi industriale de tip modern, cu folosirea mașinilor, invocîndu-se împotriva lor prevederile restrictive ale privilegiilor medievale anacronice[14].

Tendințele de acest fel își fac simțite efectele negative și în ceea ce privește activitatea economică a negustorilor români. Mărfurile lor sînt supuse unor taxe oneroase, dreptul de preempțiune al cetățenilor unor orașe ca Brașovul este folosit în mod abuziv, cumpărîndu-se mărfurile aduse de negustorii români la porțile orașului pentru a fi apoi revîndute la prețuri de speculă. Comerțul levantin al negustorilor șcheieni este stînjenit prin oprirea tranzitului prin Brașov al produselor provenite din alte părți ale Transilvaniei, deși breslele brașovene nu erau în măsură să acopere necesitățile de export spre provinciile turcești. Limitarea comerțului cu piei și lînă, recrutarea preferențială a fiilor de negustori români, monopolizarea unor ramuri de comerț de către societăți privilegiate, constituie alte modalități de îngrădire a dezvoltării libere a activității comerciale românești. Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, negustorii români urmă-

---

[14] Brașov, Arh. Gub., F. 46, nr. 4231/1791; 3319/1795; 4707/1802; 1298/1804; 7394/1805; Arh. Stat. Brașov, *Actele Magistratului*, nr. 1591/1830; Mediaș, Arh. Gub., F 46, nr. 1628/1824; Biblioteca Academiei București, *mss. rom. 969*, f. 81—85; Orăștie (*Erdélyi Hiradó*, 1842, nr. 33); Turda (*Gazeta de Transilvania*, 1845, nr. 4)

https://biblioteca-digitala.ro

resc organizarea unor societăți comerciale proprii de tipul Gremiului levantin din Brașov, care să le asigure, asemenea statutului companiilor grecești privilegiate sibiene și brașovene, administrarea de sine stătătoare a afacerilor comerciale, stabilirea prețurilor, judecarea pricinilor, reglementarea cazurilor de faliment sau moștenire. Ei tind astfel să se elibereze de sub autoritatea deseori apăsătoare și abuzivă a magistratelor orășenești, instituindu-și un sistem de administrare proprie a treburilor care-i privesc, în vederea exercitării nestînjenite a activității lor economice[15].

Sub semnul acelorași năzuințe spre autonomie în raport cu autoritățile orășenești dominate de privilegiați, orășenii români solicită cu insistență în actele lor revendicative dreptul de alegere a unor dregători proprii care să constituie în primul rînd o garanție împotriva frecventelor abuzuri în ceea ce privește repartiția, perceperea și prestarea sarcinilor publice. Se revendică astfel instituirea unor fruntași români în cadrul vecinătăților pentru înlăturarea sistemului taxelor excesive și pentru asigurarea controlului asupra modalităților de utilizare a fondurilor rezultate din acestea. Multe nemulțumiri cauzează apoi și repartiția nedreaptă a contribuției regești, a sarcinilor privind întreținerea armatei, a numărului de recruți. Românilor din orașe li se recrutează deseori unicul fiu sau sînt luați la armată mai mulți fii din aceeași familie, contrar dispozițiilor în vigoare, împlinindu-se astfel numărul necesar cu preponderență pe seama lor. Trecerea atribuțiilor privind repartizarea și perceperea sarcinilor publice, precum și a celor referitoare la recrutarea românilor asupra unor dregători aleși de ei și responsabili în fața lor este considerată singura cale posibilă pentru înlăturarea abuzurilor denunțate. În acest fel se tinde și spre constituirea unor stavile legale și a unor posibilități sporite de rezistență împotriva numeroaselor prestații ilegale impuse românilor în orașe prin obligarea lor la munci gratuite de reparare a drumurilor, podurilor, clădirilor militare și administrative, curățirea străzilor,piețelor și canalelor, cărăușii, încartiruiri etc. În aceeași ordine de idei, sînt denunțate și taxele de tîrg excesive, ca și abuzurile privind administrarea fondurilor publice, folosirea acestora pentru cămătărie de către aparatul birocratic conducător, nepotismul și corupția care domnește la nivelul acestuia[16].

Participarea românilor la conducerea treburilor orășenești era menită de asemenea a asigura accesul lor la beneficiile publice, la avantajele privind pășunile și pădurile comune, veniturile cîrciumăritului, morăritului, măcelăriilor, a arenzii pămînturilor publice. Actele revendicative româ-

[15] Arh. Gub., F. 46, nr. 4707/1802; 1298/1804; 7345/1805; 1932/1815, 12675 din 1832; 3080/1841; Moga, *op. cit.*, p. 227—241; Pavlescu, *op. cit.*, p. 497—513.

[16] Bistrița, Arh. Gub., F. 46, nr. 9429/1817; 2200/1819; 5993/1824; 1093 și 4693/1827; Blaj (Gh. Duzinchievici, *Contribuții documentare la istoria Blajului*, în *Revista arhivelor*, 1946—1947, p. 278—294); Brașov, Arh. Stat. Brașov, *Actele Magistratului*, nr. 1591/1830; Arh. Stat. Sibiu, Fd. Brukenthal, 0, 1—6, 183, f. 345; Brețcu (*Protocolul dietei din 1837—1838*, p. 754); Cluj, Arh. Gub., F 46, nr. 861/1818; Lugoj, Arh. Naț. Magh., Arh. Cancelariei aulice ungare, *Acte prezidiale*, nr. 264 din 1846; Orăștie, Arh. Gub., F 46, nr. 11248/1817; Sighișoara, Arh. Gub., F. 46, nr. 8204/1819.

https://biblioteca-digitala.ro

nești solicită sprijin din aceste venituri alodiale și beneficii obștești pe seama bisericilor și școlilor proprii, pe măsura contribuției lor la constituirea veniturilor respective și în proporția în care beneficiază de ele și ceilalți locuitori ai orașelor. Se cere astfel înlăturarea piedicilor în calea construirii bisericilor și școlilor românești, acordarea terenului necesar și a lemnului de construcție, asigurarea de porții canonice și de plată din casele alodiale pentru clerul și dascălii români, folosirea în acest scop a veniturilor morilor, măcelăriilor, a terenurilor publice[17].

Multe plîngeri cauzează din partea românilor modul de desfășurare a administrației și justiției în orașe. Prezentarea revendicărilor lor în fața organelor oficiale este împiedicată deseori prin mijloace abuzive, petiționarii fiind supuși la injurii, amenzi, pedepse corporale, închisoare, confiscarea vitelor, a materiilor prime sau a mărfurilor de negoț. Colectele pentru suportarea cheltuielilor necesare purtării proceselor sînt oprite, iar judecarea acestora are loc cu încetineală și părtinire. Efectuarea anchetelor ordonate de autoritățile aulice sau provinciale se desfășoară cu mare întîrziere și, în multe cazuri, în mod prejudicios pentru interesele petiționarilor români. Ei sînt obligați la suportarea cheltuielilor de anchetă, iar luarea în dezbatere a rezultatelor acestora se tărăgănează uneori timp de decenii. Rezoluțiile favorabile, obținute în pofida tuturor dificultăților de unele comunități românești, nu sînt publicate de către autoritățile orășenești, iar generalizarea lor la nivelul tuturor orășenilor români sau cel puțin în privința întregului Pămînt Crăiesc este refuzată cu obstinență de către forurile provinciale[18].

O piedică esențială în calea realizării doleanțelor orășenilor români era excluderea lor de la dreptul de cetățenie. În cursul secolului al XVIII-lea sînt numeroase reglementările care urmăresc oprirea așezării românilor în orașe, iar în unele locuri se încearcă chiar alungarea locuitorilor români. Mari oprelisti sînt puse în calea cumpărării de case în orașe, restricțiile acestea suferind însă o gravă lovitură prin prevederile Edictului de toleranță și a Decretului de concivilitate iosefin. După 1790 se fac repetate încercări pentru revenirea la regimul anterior prin recuperarea caselor vîndute celor fără drept de cetățenie și nerecunoașterea dreptului de cetățenie pentru cei ce-au dobîndit case pe această cale. După eșuarea unor atari tendințe neconforme condițiilor epocii și realităților existente, nu lipsesc în continuare măsurile abuzive prin care se oprește construirea caselor pe terenurile cumpărate de români, în suburbii sau în interiorul

---

[17] Bistrița, Arh. Gub., F. 46, nr. 9429/1817; 1115/1838; Gherla (Szongott, *op. cit.*, p. 291—296); Hațeg (Iorga, *op. cit.*, p. 87); Mediaș, Arh Gub., F 46, nr. 1628/1824; Reghin (*Țara Bîrsei*, 1932, p. 149—150); Sebeș, Arh. Gub., F. 46, nr. 6227/1797; 4246/1814; 62/1818; Sibiu, Arh. Gub., F 46, nr. 1059/1811; Sighișoara, Arh. Gub., F 46, nr.. 8204/1819.

[18] Brașov, Arh. Stat. Brașov, *Actele Magistratului*, nr. 1591/1830; Mediaș, Arh. Gub., F 46, nr. 6638/1831; Orăștie, Arh. Gub., F 46, nr. 11248/1817; Sebeș, Arh. Gub., F. 46, nr. 2389/1794; 1117/1797; 369 și 7876/1798; 1628 din 1824; Sighișoara, Arh. Gub., F 46, nr. 8204/1819; 2545/1837.

https://biblioteca-digitala.ro

zidurilor unor orașe și se refuză încheierea de contracte pentru casele cumpărate de aceștia. Dobîndirea dreptului de cetățenie în orașele de pe Pămîntul Crăiesc mai este îngreunată prin condiționarea și de cunoașterea limbii germane și obligativitatea depunerii jurămîntului în această limbă[19].

Pentru înlăturarea tuturor acestor îngrădiri și neajunsuri, în actele revendicative ale comunităților românești din orașe revine, ca o doleanță esențială, recunoașterea egalității în drepturi a tuturor locuitorilor, participarea lor în proporția numărului și a sarcinilor purtate la reprezentarea în comunitățile centumvirale și în toate funcțiile publice, precum și posibilitatea de a se administra de sine stătător, prin dregători aleși în mod liber, din mijlocul lor. Aceste revendicări, la care se adaugă cele privind folosirea limbii materne în viața publică, în registrele comerciale, în biserica și școlile proprii, concordă deci, la nivelul comunităților respective, cu prevederile fundamentale ale programului politic național privind statutul economic, social, politic și cultural al întregii națiuni, ele deschizînd astfel calea recunoașterii de către orășenii români a acestui program ca o expresie generalizată a propriilor aspirații și năzuințe[20].

Și mai evidentă apare concordanța între liniile fundamentale ale programului politic general de emancipare și actele revendicative ale orășenimii române pe tărîmul argumentației de care se uzează pentru susținerea doleanțelor prezentate. În memoriile și petițiile comunităților românești din orașe reapar astfel toate elementele esențiale ale eșafodajului argumentativ al programului politic național, atît în ceea ce privește domeniul istorico-juridic, cît și în privința dreptului natural. Este evocată astfel ideea originii romane, a vechimii și priorității românilor în Transilvania, sînt reafirmate drepturile deținute odinioară de români și pierdute în cursul vremii în mod ilegal. În sprijinul acestei aserțiuni, memoriul din 1827 al negustorilor brașoveni apelează la exemplele de personalități românești care au îndeplinit importante demnități publice, exemple evocate și în programul național din 1791. Seria actelor oficiale, invocate în susținerea revendicărilor orășenești, este deschisă de Diploma Andreană interpretată în sensul recunoașterii egalității în drepturi a tuturor locuitorilor de pe Pămîntul Crăiesc și mărturie a prezenței populației românești în momentul așezării coloniștilor sași. Este afirmată de asemenea unica autoritate a monarhului asupra acestui teritoriu, excluzîndu-se orice alte pretenții de asumare a prerogativelor de stăpîni de pămînt. Actele revendicative brașovene se referă insistent la o rezoluție imperială din 1701 care asigura șcheienilor libera exercitare a activității lor economice,

[19] Bistrița, Arh. Gub., F. 46, nr. 4186/1800; 9429/1817; Brașov, Arh. Gub., F 46. nr. 10388/1800; 8346/1845; Protocolul dietei din 1790—1791, p. 581; Timișoara (*Timișoara 700. Pagini din trecut și de azi*, Timișoara, 1969, p. 75—76).

[20] Brașov, Arh. Gub., F 46, nr. 12675/1832; 3080/1841; Bibl. Acad. București, *mss. rom. 1060*, f. 167—170; Pavlescu, *op. cit.*, p. 497—513; Cojocna, Arh. Gub., F 46, nr. 11820/1817; Mediaș, Arh. Gub., F 46, nr. 1688 și 10263 din 1833; Sebeș, Arh. Gub., F. 46, nr. 6227/1797; 7876/1798; Sibiu, Arh. Gub., F. 46, nr. 1059/1811.

https://biblioteca-digitala.ro

dreptul la proprietăți imobiliare și protecția oficială împotriva oricăror abuzuri. Dreptul la proprietate imobiliară este întărit și prin prevederile Statutelor municipale săsești privind dreptul primului ocupant, ca și printr-o hotărîre a Mariei Tereza din 1769, care sublinia necesitatea asigurării pămînturilor adecvate pe seama poporului de rînd, purtător al sarcinilor publice. Desigur, un loc de prim ordin le revine în acest ansamblu argumentativ măsurilor lui Iosif al II-lea, „de eternă memorie", care stabilisera ca românii, în calitate de oameni liberi, să se bucure de aceleași drepturi și libertăți cu ceilalți locuitori ai Pămîntului Crăiesc. Sînt evocate în mod special prevederile rezoluției imperiale din 1786 în favoarea românilor din Rășinari care au definit cu claritate statutul liber al locuitorilor români de pe Pămîntul Crăiesc, ca și cele din 1784—1785 care au stipulat drepturile românilor șcheieni privind libera exercitare a comerțului și meșteșugurilor, intrarea în bresle și ocuparea tuturor dregătoriilor orășenești[21].

Deplîngînd măsurile luate în epoca restituțiilor în vederea anulării cuceririlor dobîndite în perioada iosefină, orășenii români găsesc puncte de sprijin pentru cererile lor în decretul din 18 mai 1791 al lui Leopold II, prin care se trimitea *Supplexul* spre dezbatere dietală, așa cum procedează, de exemplu, croitorii șcheieni păstrători ai unei copii prescurtate a traducerii românești a actului revendicativ național. Ductul ideilor *Supplexului* se regăsește și în argumentația memoriului românilor sibieni din 1808, care pledează pentru cuprinderea în categoria „națiunilor recepte" și a nobililor români locuitori în comitate, ca și a tuturor locuitorilor Pămîntului Crăiesc, ei constituind, conform Diplomei Andreane, beneficiari ai acelorași drepturi și libertăți[22].

Argumentația juridică a memoriilor orășenești face apel de asemenea la articolul 60/1791, prevăzînd neîncărcarea cu sarcini peste măsură a ortodocșilor, la *Punctele Regulative* din 1804, privind participarea comunităților libere românești la viața publică a Pămîntului Crăiesc și repartiția echitabilă a sarcinilor publice, la rezoluția imperială din 1816, care promitea ortodocșilor cu calitățile necesare accesul la funcțiile publice. Se invocă de asemenea articolul dietal proiectat în 1791 ca răspuns la revendicările *Supplexului,* care se referea la statutul de egală îndreptățire a românilor pe Pămîntul Crăiesc, articol exclus pînă la urmă din opinia dietală, ca urmare a opoziției deputaților sași. Sînt amintite de asemenea rezoluțiile favorabile dobîndite la cererile lor de către românii sibieni în 1820, cei din Mediaș în 1825, de către unele comunități sătești din Țara Bîrsei în 1826, solicitîndu-se extinderea prevederilor acestora la ansamblul comunităților românești. După prezentarea în dietă a memoriului Crăiesc și difuzarea prin tipar a acestui act în limba română, el este in-

---

[21] Brașov (Moga, *op. cit.*, p. 227—241); Sebeș, Arh. Gub., F. 46, nr. 6217 din 1797; Sibiu, Arh. Gub., F 46, nr. 1059/1811.

[22] Arh. Gub., F 46, nr. 1059/1811; Pavlescu, *op. cit.*, p. 492—494.

https://biblioteca-digitala.ro

terpretat de către românii din Mediaș ca un act normativ ce le aduce mult dorita recunoaștere a libertăților revendicate[23].

Alături de aceste elemente argumentative istorico-juridice, pe care le conțin fără excepție și actele revendicative generale ale mișcării politice românești, memoriile orășenești fac uz și de preceptele dreptului natural, ale „echității" și „justiției distributive". Este subliniat astfel numărul românilor, sarcinile pe care le poartă în proporția acestui număr, invocîndu-se principiul accesului la drepturi și beneficii în măsura sarcinilor prestate. Este acordat apoi un loc însemnat în fundamentarea cererilor prezentate ideii „binelui public", care reclamă realizarea unei legături firești și adecvate între dregători și popor și la realizarea căruia contribuția românilor este de primă importanță. Se subliniază astfel cu multă insistență aportul românilor la prosperitatea economică a țării prin agricultura și meșteșugurile practicate, prin veniturile aduse ca urmare a comerțului pe care-l poartă, prin vămile plătite în folosul erariului împărătesc. În sfîrșit, nu lipsește nici apelul la „spiritul timpului", la „rușinea vremurilor" în care românii sînt excluși din „cele mai elementare drepturi", în pofida „legilor naturale"[24].

Apariția în actele revendicative ale comunităților de orășeni români a principalelor elemente ale argumentației programului politic național, adaptate necesităților susținerii doleanțelor specifice acestei categorii sociale, se realizează pe filiera legăturii strînse între cercurile intelectuale conducătoare ale mișcării de emancipare și lupta revendicativă a comunităților urbane românești. Cîteva exemple sînt edificatoare în această privință. Printre redactorii memoriilor și petițiilor orășenilor români din Șcheii Brașovului în deceniul trei al secolului XIX se remarcă fostul secretar al episcopiei ortodoxe de la Sibiu, Nicolae Baiul, precum și avocatul Ladislau Moldovai, înrudit cu familia Moldovan, ai cărei membri vor deveni participanți activi la lupta condusă de Simion Bărnuțiu pentru modernizarea și democratizarea structurilor eclesiastice blăjene în perioada premergătoare revoluției. În biblioteca avocatului Moldovai se regăseau la loc de frunte lucrările de filozofie, istorie și filologie ale Școlii ardelene, a căror influență, alături de inspirația directă din textul *Supplexului* păstrat la Schei în traducere românească, își pune puternic amprenta asupra memoriului redactat în 1827, la cererea negustorilor scheieni, în vederea constituirii lor într-o societate comercială de sine stătătoare. În deceniul următor, tradițiile în acest sens sînt continuate de către avocatul Ioan Bran, pentru ca în preajma revoluției actele petiționare ale românilor brașoveni să fie redactate de George Barit.

---

[23] Brașov, Arh. Gub., F 46, nr. 235/1799; Mediaș, Bibl. Acad. București, *mss. rom.* 969, f. 81—85; Sebeș, Arh. Stat. Sibiu, *Fd.* Brukenthal, 0, 1—6, 183, f.95r—96r; Sibiu, Arh. Gub., F 46, nr. 1059/1811.

[24] Blaj (Duzinchievici, *op. cit., p.* 291-294); Brașov, Arh. Gub., F 46, nr. 235/1799; 1298/1804; Bibl. Acad. București, *mss. rom. 1060,* f. 157—166; Sebeș, Arh. Gub., F. 46, nr. 6217/1797.

https://biblioteca-digitala.ro

În părțile Sibiului rolul principal în formularea revendicărilor românești îi revine lui Vasile Aaron, atestat totodată și ca susținător al cererilor orășenilor români din Blaj pentru îmbunătățirea situației lor economice și sociale. În Banat, în anii '40, orășenii români găsesc în persoana lui Eftimie Murgu un fervent promotor al intereselor și revendicărilor lor specifice, concomitent cu atragerea păturii orășenești în ampla sa mișcare politică de emancipare. Actele vremii păstrează și multe alte exemple de implicare a intelectualilor români în lupta revendicativă a comunităților orășenești, fie că e vorba de protopopii Constantin Alpini și Simeon Popovici la Mediaș, dascălii Eustatie Pop și Orendi la Brașov și Bistrița, avocații I. Oniț și Alexandru Bohățel la Sebeș și Bistrița, etc. Recunoașterea de către comunitățile respective, cu prilejul anchetelor efectuate de oficialitățile vremii, a memoriilor și petițiilor redactate în termenii proprii programului politic național ca exprimînd doleanțele și năzuințele lor, însușindu-le întru totul, marchează elocvent pătrunderea pe această cale în conștiința de sine a orășenimii române a elementelor esențiale ale ideologiei naționale, transformarea lor treptată în bunuri comune ale spiritualității acestei importante categorii componente a societății românești din Transilvania[25].

Majoritatea exemplelor invocate pentru ilustrarea fenomenelor la care ne-am referit în cele de mai sus au privit situația din orașele de pe Pămîntul Crăiesc unde amploarea mișcării revendicative a comunităților românești s-a datorat atît ponderii importante a acestora în viața comunităților urbane respective, cît și unor împrejurări favorabile create de precedentul concivilității iosefine, de reorganizarea administrației Pămîntului Crăiesc dintre anii 1795—1804, de vizita împăratului Francisc în Transilvania în 1817 și de ampla dezbatere în jurul statutului românilor din aceste părți în deceniul premergător revoluției de la 1848. Importanța economică a comunităților românești, temeiurile juridice ale cererilor prezentate, cu ecou la nivelul forurilor aulice, contradicțiile dintre privilegiații din principat, înlesnesc obținerea unor rezultate care contribuie și la fundamentarea mișcării generale pentru emanciparea națiunii ele devenind părți integrante ale arsenalului argumentativ al programului politic național.

Acest rol de prim-plan al comunităților de pe Pămîntul Crăiesc nu înseamnă lipsa unor inițiative și tendințe asemănătoare și în rîndul orășenilor români din celelalte părți ale principatului și din părțile apusene. Românii din Cluj, Dej, Reghin, Satu Mare duc la sfîrșitul secolului al XVIII-lea o susținută luptă petiționară pentru dreptul lor la construirea de biserici proprii, avînd de înfruntat opoziția înverșunată a forurilor con-

[25] Arh. Gub., F. 46, nr. 1059/1811; 1628 și 5993/1824; 10958/1829; 12675 din 1832; Arh. Canc. aul. ungare, *Acte prezidiale*, nr. 264 și 838/1846; Bibl. Acad. București, *mss. rom.* 969, f. 276r—278v; 295r—v; *Gazeta cărților*, 1935, nr. 1—2, p. 1—2; *Arhiva someșeană*, 1939, p. 49—51; *Gazeta Transilvaniei*, 1942, nr. 71, p. 3; Duzinchievici, *op. cit.*, p. 282—283; I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 90—91.

https://biblioteca-digitala.ro

ducătoare orășenești. După îndeplinirea acestui obiectiv, atît de către ortodocși cît și de către uniți, românii din Cluj solicită asigurarea unor porții canonice pe seama preoților, reușind însă să obțină doar scutirea lor de contribuție în anul 1837. În 1818 locuitorii din suburbiile Clujului ridică în fața Guberniului un program de revendicări asemănător celor formulate de orășenii români de pe Pămîntul Crăiesc, vizînd repartiția echitabilă a sarcinilor publice, a cărăușiilor și încartiruirilor, accesul la beneficiile comune ale orașului. În aceeași perioadă, românii din Cojocna solicită numirea unor reprezentanți din rîndul lor în funcțiile de conducere ale comunității în proporția numărului și a sarcinilor purtate. Revendicări asemănătoare se înregistrează și în părțile apusene, la Arad și Timișoara[26].

Crearea condițiilor pentru desfășurarea nestînjenită a activității economice constituie un alt obiectiv al luptei orășenilor români din diferite părți ale Transilvaniei. Astfel, românii din Turda și Tîrgu Mureș se ridică pentru primirea lor în breslele existente sau constituirea în bresle de sine stătătoare. Orășenii români din Brețcu se adresează dietei din 1837—1838 cerînd înlăturarea contribuțiilor excesive care grevează asupra comerțului lor cu oi și cai, desfășurat cu deosebire spre Moldova. Orășenii blăjeni se plîng împotriva abuzurilor suferite din partea dregătorilor comitatenși, fiind obligați la cărăușii, sarcini pentru întreținerea armatei, încartiruiri fără măsură, ca și cum „ar vre ca să să pustiiască acest loc să nu să mai pomenească“. De aceea, ei solicită: „să fim și noi ca alți orășeni socotiți în numărul altor orașe, fiind noi negutători și meșteri“. Abuzurile suferite din partea organelor administrative și a nobilimii comitatense sînt denunțate și în petițiile orășenilor români din Lugoj, formulate de Eftimie Murgu, în care se solicită recîștigarea „drepturilor străvechi“ și asigurarea egalității în drepturi între toate „clasele orășenești“[27].

Ducînd deci o luptă susținută pentru revendicările lor specifice, de multe ori concordante însă la nivel local cu prevederile generale ale programului politic național, fundamentîndu-și cererile prin temeiurile argumentative ale acestui program, orășenii români dobîndesc treptat conștiința necesității încadrării lor în mișcarea politică menită a aduce, odată cu emanciparea întregii națiuni, și rezolvarea doleanțelor lor. Un prim pas important într-o atare direcție îl reprezintă sprijinul orășenilor pentru inițiativele vizînd promovarea culturii naționale, ca un mijloc esențial al evoluției națiunii pe calea ridicării și emancipării sale.

Un astfel de proces se înregistrează în multe comunități urbane românești din Transilvania și din părțile apusene. Societăți de lectură iau ființă la Lugoj, Lipova, Mediaș, etc. Negustorii români se află în primele rîn-

---

[26] Arh. Gub., F 46, nr. 11820/1817; 811/1818. Vezi și: Jakab Elek, *Kolozsvár története*, III, Budapesta, 1888, p. 450—452; 886; 891—894; *Țara Bîrsei*, 1932, p. 149—150; Cornelia Bodea, *Moise Nicoară*, I, Arad, 1943, p. 220—222.

[27] Arh. Canc. aul. ungare, *Acte prezidiale*, nr. 264 și 838/1846; *Protocolul dietei din 1837—1838*, p. 754; *Gazeta de Transilvania*, 1845, nr. 4; Duzinchievici, *op. cit.*, p. 291—294.

https://biblioteca-digitala.ro

duri ale sprijinitorilor cauzei școlare naționale cu prilejul înființării Preparandiei din Arad, a școlilor românești de la Reghin și Tîrgu Mureș. Negustorul orădean Nicolae Jiga finanțează în mare măsură tipărirea operei șincaiane în ediția Gavra. Între prenumeranții foilor lui Barit, negustorii reprezintă 21% în Transilvania istorică și 7% în Banat, iar celelalte categorii orășenești oferă 5% în Transilvania istorică și 10% în Banat[28].

Pasul hotărîtor în privința angrenării orășenilor români în fluxul mișcării naționale îl reprezintă însă asumarea conștientă de către reprezentanții acestei pături a misiunii de a susține și promova postulatele programului politic de emancipare. Premizele unui atare proces le înregistrăm încă din anii mișcării *Supplexului*, cînd românii șcheieni își manifestă adeziunea față de obiectivele acesteia prin copierea și folosirea în lupta lor revendicativă a actului programatic național în traducere românească. Orășenii români din sudul Transilvaniei îndeplinesc un rol activ și în lupta, dusă timp de un deceniu și jumătate, pentru instalarea unui episcop ortodox în Transilvania după moartea lui Gherasim Adamovici, ei năzuind la realizarea acestui obiectiv prin sprijinul mitropoliei de Carloviț, în speranța încadrării în sistemul privilegiilor ilirice. Orășenii români din părțile apusene sînt prezenți în lupta pentru dobîndirea unor poziții cheie în ierarhia bisericească și școlară prin numirea unor episcopi și directori școlari români, ei oferind sprijin material și politic mișcării conduse de Dimitrie Țichindeal și Moise Nicoară.

Pe măsura apropierii de revoluția de la 1848, legătura între orășenii români și lupta politică națională devine tot mai strînsă, unele comunități asumîndu-și un rol de prim-plan în susținerea postulatelor naționale de emancipare. Astfel, în 1842, în fața reticenței episcopilor de a relua programul general de emancipare a națiunii, ei optînd pentru formula restrîngerii cadrului revendicărilor, românii din Orăștie sînt cei care, prin memoriul adresat Universității săsești mențin în actualitate obiectivul esențial al recunoașterii politice a națiunii și restabilirea drepturilor sale pierdute prin „vitregia timpurilor". În preajma revoluției, românii brașoveni, prin memoriile redactate de George Barit, ridică cu hotărîre, alături de doleanțele lor specifice, și esențiala revendicare a anulării tuturor articolelor de legi care declară națiunea română și religia ortodoxă ca „tolerată" și cer „repunerea ei în toate drepturile egale cu celelalte trei națiuni". Delegații obștii brașovene susțin aceste postulate atît în fața Guberniului și a dietei din Cluj, cît și la Curtea din Viena, înscriind între obiectivele misiunii din 1847 a plenipotențiarilor comunității „ca la locuri cuvenite să deschidă cuvînt și în cauza naționalității și a religii noastre"[29].

[28] Bibl. Acad. București, *mss. rom. 992*, f. 5r—v; *Erdélyi Hiradó*, 1840, nr. 45; G. Em. Marica, I. Hajós, C. Mare, C. Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, Editura Politică, 1968, p. 108—109; G. Em. Marica, *Studii de istorie și sociologia culturii române ardelene din secolul al XIX-lea*, I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977, p. 41.

[29] Bibl. Acad. București, *mss. rom. 969*, f. 276r—278v.

https://biblioteca-digitala.ro

Deputații orașului Hațeg ridică în dieta de la Cluj din 1847 problema emancipării religiei ortodoxe, urgentînd adoptarea unei legi în acest sens[30]. Concomitent, orășenii români din părțile apusene, cu deosebire negustorii și meștesugarii din Lugoj și Caransebeș, se afirmă ca o componentă socială de primă importanță a mișcării conduse de Eftimiu Murgu pentru transformarea Banatului într-o provincie autonomă românească[31].

Ca rezultat al acestui proces, prin care prezența „stării orășenești" între semnatarele actului programatic din 1791 dobîndește o acoperire reală tot mai consistentă, în evenimentele din primăvara anului 1848 orășenii români se afirmă ca o forță însemnată a revoluției românești, cu inițiative proprii importante la Brașov, Mediaș, Orăștie, Lugoj, Oradea etc. Aceste inițiative, ca și prezența orășenilor români, prin reprezentanții lor, la elaborarea și adoptarea actelor programatice ale revoluției formulate la Blaj și Lugoj, marchează elocvent încununarea cu succes a unui proces îndelungat prin care orășenimea română se ridică de la lupta pentru obiectivele limitate ale propriei emancipări, la conștiința realizării năzuințelor sale prin eliberarea socială și națională a poporului căruia-i aparține.

DAS RUMÄNISCHE STÄDTEBÜRGERTUM IN SIEBENBÜRGEN IM VORMÄRZ 1848. REVOLUTION

(Zusammenfassung)

Eine Analyse der statistischen Daten, die uns für die Jahre 1838—1839 und 1850 über die rumänischen Einwohner der Städte und privilegierten Marktflecken des Grossfürstenthums Siebenbürgen und der westlichen Gebiete zur Verfügung stehen, weist eine Schicht rumänischer Städter aus, deren Zahl sich auf 113 685 beläuft wenn alle juridisch von den Dorfgemeinden unterschiedenen Ortschaften in Betracht gezogen werden; werden nur jene Orte berücksichtigt, die sich durch ihre wirtschaftliche, administrative und kulturelle Rolle als Stadt ausweisen, so beläuft sich die Zahl auf 92 948. Diese rumänischen Städter nehmen in der betreffenden Gemeinschaft wichtige ökonomische und soziale Stellungen ein; ihre spezifischen Forderungen äussern sie in Bittschriften die auf ihre gleichberechtigte Integration in das städtische Leben hinzielen. Dieser Kampf durch Petitionen für ihre eigenen, lokalen Ziele, bereitet ihre Einbeziehung in die allgemeine Emanzipationsbewegung ihrer Nation vor. Die Unterstützung der politischen Bewegung der Rumänen in der Zeit des Vormärz durch das rumänische Städtebürgertum kündigt ihre entschlossene Teilnahme, an der Seite der rumänischen revolutionären Kräfte im Frühjahr 1848 an.

---

30 *Mult és Jelen*, 1847, nr. 96.

31 I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 90—92.

https://biblioteca-digitala.ro